No 1910

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5,00; voor de buitensteden ƒ 6,00; franko door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANKO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

VRIJDAG, 5 AUGUSTUS.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt, bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 4 Augustus.

De teerling is geworpen. De heer van Hall volhardt in zijn stelsel van godsdienstoverheersching en godsdienstverdrukking. De aangebragte wijzingen aan de wet hebben slechts ten doel om aan het monsterachtige der voordragt een minder gedrogtelijk aanzien te geven. De wet blijft desniettemin wat hij was, eene wet van verdrukking, thans bepaaldelijk tegen de Katholieken gerigt, maar tevens geschikt, om, in veranderde omstandigheden die Protestanten te doen boeten, die met opoffering der gewetensvrijheid, thans ketenen voor de Katholieken bereiden en vorderen, en ze te gelijk voor zich zelven smeden.

Welnu, men wage het dan ons te ketenen. Wat zal er mede gewonnen zijn?

Welk nut kan het voor *de Regering* hebben, de katholieke bevolking te ontstemmen door de gewijzigde hatelijke wet?

Zal die wet bij hen vaderlandsliefde aankweeken?

Zal zij de schatkist stijven?

Zal zij weldadig werken op den bloei van landbouw, handel, nijverheid, op de beoefening van letteren, wetenschappen en kunsten?

Zal zij iets toebrengen tot het maatschappelijk geluk, tot de nationale welvaart, tot de algemeene tevredenheid, tot het doel waarom, en om geen ander, eene Regering is?

Zal zij in de ure des gevaars, — 't zij dit dreige van buiten of van binnen, van hooger hand of door 's menschen toedoen, — zal in die bange ure, wanneer alles aankomt op eendragt en deze alleen redding biedt, [illegible] wetsontwerp, al de zonen van Nederland als een man doen optreden, zich aansluiten en pal staan?

Immers neen!

En welk voordeel kan het den Protestanten aanbrengen?

Zal hunne godsdienstvrijheid er door vermeerderen?

Zullen zij er door toenemen in zedelijke waarde, in stoffelijk welzijn?

Zal het hun de suprematie schenken?

Zal de hierarchie, — die kerkinrigting, waarvan heerschzuchtigen, ter bereiking van hun oogwit, hun een schrikbeeld hebben gemaakt, — zal de hierarchie, voorlang onder andere benaming aanwezig, en welke nu sedert maanden onder haren eigenlijken naam in volle kracht en werking bestaat, — zal die er door verdwijnen?

Zal godsdienstvervolging de Katholieken vernederen, verdeelen, verzwakken, verminderen, ten onderbrengen?

Immers neen!

Juist het tegendeel van dat alles.

Dat men dit niet begrijpt, dat men dit niet beseft, dat vooral de Regering, welke het ten zeerste geldt, dit niet inzien wil!

Is dan voor haar de geschiedenis een gesloten boek?

Doorloop de rei van vorsten en volken sedert de vestiging des Christendoms, en maak de balans der voordeelen die bemoeijing met de godsdienst hun heeft achtergelaten.

Al dadelijk poogden de Christen keizers, vervoerd welligt, door hun weidschen titel van *Pontifex maximus*, dien zij van 't heidendom hadden overgeërfd, de Kerk te beheerschen, of de godsdienst naar hun belang of hunne begrippen te plooijen. Hoe 't hun bekwam zult ge lezen, te beginnen slechts met Juliaan en te eindigen met de Hohenstauffen.

Ook de middeleeuwen wemelen van schendingen van 't godsdienstig gebied, door groote en kleine despoten. De uitkomst was hun niet gelukkiger.

En behoeft er op de XVIde eeuw, een ieder zoo levendig voor den geest, behoeft er vooral op de latere geschiedenis gewezen te worden?

In betrekking tot ons land kan dit zijn nut hebben.

Heeft de plakaten-dwingelandij het Katholicismus kunnen uitroeijen? Zijn zijne belijders, hoezeer dan ook tot den staat van Iloten en Paria's, van bloote belastingschuldigen vernederd, nog niet toegenomen?

Heeft niet de strijd tegen de Remonstranten de fiere Republiek op twee vingeren van haren ondergang geplaatst?

Vóór een twintigtal jaren maakten wij één koningrijk uit met België. De erfelijke hertog van dat land, Jozef II, wiens moeder er aangebeden werd, voerde er met opzigt tot de godsdienst maatregelen in, in den geest van het wetsontwerp des heeren van Hall. Hij verloor de hertogelijke kroon, en de tusschenkomst van den Paus, de bemoeijingen van de hooge geestelijkheid en van den adel des lands waren naauwelijks toereikende, om die bij zijnen dood aan zijnen broeder Leopold te doen wedergeven.

Dat men zich daaraan niet spiegelt!

Neen, zij spiegelden er zich niet aan, die dwaze ministers, welke onder Willem I van het vertrouwen huns Vorsten misbruik maakten, door hunne hatelijke, eerlooze regeringsmaatregelen, aan die van Jozef II in alles gelijk, België wederom deden afvallen.

Ziedaar eenige vruchten van de inmenging der Regering in kerkelijke zaken, en die onmisbaar te wachten staan, wanneer de staat zich aanmatigt het godsdienstig gebied te betreden, om daarop gezag uit te oefenen. Zoowel in de zedelijke als in de natuurkundige wereld, hebben dezelfde oorzaken steeds dezelfde gevolgen.

Mogen deze eenvoudige beschouwingen van het gezond verstand, onze Staten-Generaal toch bewegen, het wetsontwerp des heeren van Hall niet te verbeteren (want eene wet op dit stuk, hoedanig ook gewijzigd, is verkorting der bij de Grondwet erkende vrijheid) maar te verwerpen.

Nog eens, welk goed kan eene zoodanige wet uitwerken? En met welke onheilen bedreigt zij het land niet?

Wat heeft zij aanlokkelijks? Thans reeds is de halve natie tegen haar in 't harnas.

En wiens gewrocht is zij? Notoirlijk van den heer van Hall.

Nu zijn toch de antecedenten van dezen staatsman niet van dien aard, dat op zijn gezag eene zoo hevig aangevallen wetsvoordragt als deugdelijk mag doorgaan.

De regtsgeleerde van *Vianen*, debuteerde in het staatkundige, door zijne medewerking aan de *Noordstar*, en had toen de meest liberale *allures*. Toen hem echter achtervolgend twee portefeuilles werden aangeboden, wist hij meesterlijk zijne streng-vrijzinnige beginselen overeen te brengen met die van het behoud. Toen stond hij dit ter zijde, totdat hij (scherpzinniger of helderziender op dit punt dan *Thiers*) in de verte den Februarij-storm naderen zag. Terwijl zijne ambtgenooten van oordeel waren dat zij hun stelsel, nu het er op aan kwam, bijblijven, en tot 't laatst diens verantwoordelijkheid torschen moesten, verwijderde zich de heer van Hall, ook thans wederom met het kleed der *Noordstar*, hetwelk hij bij zijne intrede in 't Bewind afgelegd had. Hij nam afscheid, wel te verstaan voor een tijd en tot gunstiger gelegenheid. Met dat kleed naar de Staten-Generaal afgevaardigd, verklaarde hij, nog weinige maanden vóór de aftreding van het ministerie-Thorbecke, dat diens Regerings-beginselen ook de zijne waren, waaruit vrij aannemelijk afgeleid werd, dat de [illegible] onbeduidende aanmerkingen, die hij nu en dan [illegible] (*[illegible] scarde*) tegen deszelfs wetsvoordragten, [illegible] de personen der Ministers, met het oog op hunne portefeuilles, waren gerigt. Edoch, het adres van 26 April aan den Koning bewees het anders, tot bevreemding van velen, en zoowel dat staatsstuk, als 's mans nadere handelingen, kondigen aan, dat hij thans een *crypto-behoud* met *vrijzinnig waas* overtrokken belijdt.

Of dan onder zulke antecedenten, de ziel van 't nieuwe kabinet genoegzame waarborgen aanbiedt, om nopens de grondwettigheid en de noodzakelijkheid van zijne wetsvoordragt blootelijk op zijn woord geloofd te worden, tegen het betoog van alleen 1,200,000 Katholieken en honderd duizende Protestanten, beantwoordde elk onzijdige.

Men leest in den *Univers*:

»Onze brieven uit Rome zijn van 24 Julij. Op dien dag heeft de heer Lightenvelt, Nederlandsch minister voor de Zaken der Roomsch-Katholieke Eeredienst en, van wege het Nederlandsche gouvernement, met eene zending naar Rome belast, de stad verlaten, of stond op het punt zulks te doen.

»Hoedanig is de uitslag zijner onderhandeling geweest? Men meent te mogen veronderstellen, dat die uitslag neêrkomt op nul, althans dat ze van zeer weinig beteekenis is. De weinige dagen die de gezaht gezant van Holland heeft doorgebragt in de Heilige Stad, zijn door hem besteed, met een of twee maal bij den Heiligen Vader op audientie te gaan, met een onderhoud nu en dan te hebben met Z. Em. den Kardinaal-Sekretaris van Staat, en met te voldoen aan de uitnoodigingen der vreemde gezanten die nog te Rome waren, en voornamelijk van den Franschen gezant, om te komen dineeren.

»Wanneer men nu maar een weinig bekend is met de Roomsche Hof- en Kanselarijstijl, valt het uiterst moeijelijk te gelooven, dat de heer Lightenvelt in zoo weinig tijd een koncessie zou verkregen hebben van eenige beteekenis. Het komt ons voor, dat zij het karakter dezer zending zeer goed hebben begrepen, die van den beginne af gezegd hebben, dat het Nederlandsche gouvernement zich blijkbaar met een niet goed gevolg vleide; maar dat het een taktiek was, om van zijn kant de gematigheid en de welwillendheid vooruit te zetten, en, zulks doende geheel op rekening der voorgewende stijfhoofdigheid van Rome te kunnen brengen de moeijelijkheden der bestaande situatie en de aanvallen op de vrijheid der katholieke godsdienst, die welligt later er het gevolg van zullen zijn.

»Wij gelooven, dat zulks inderdaad het ware doel is van den minister van Hall, maar wij hopen, dat hij dit Machiavelistiesch doel niet zal bereiken. De gewigtigste stukken betreffende het geschil zijn openbaar gemaakt. Ieder heeft kunnen lezen en zich overtuigen, dat Rome nooit zijn regt is te buiten gegaan, en zelfs altijd in overeenstemming heeft gehandeld met het ministerie Thorbecke en met den vertegenwoordiger van Nederland bij den Heiligen Stoel. De depêche van Z. Em. den Kardinaal Sekretaris van Staat, van 1 Junij, heeft zelfs doen zien eene toegevendheid tot het uiterste gedreven, daar de Heilige Vader, om de vooroordeelen der Protestanten niet in beweging te brengen, heeft toegestaan, dat de eed, die de Bisschoppen verpligt zijn te zweeren, zou worden gewijzigd.

»Zou men thans willen, dat Rome, na volkomen in zijn regt gehandeld te hebben, gelijk het door heel de wereld erkend wordt, het werk zou verwoesten, waaraan het meer dan twintig jaren gearbeid heeft, en hetwelk zij voltooid heeft, met goedvinden der regering en onder de dankbetuigingen der Katholieken, en dat alleen om voldoening te geven aan eenige booze hartstogten, door allerlei kuiperijen aangestookt? Waarlijk, niemand kan zulk een gedachte koesteren. De herstelling der katholieke hierarchie in Holland is een volbragt en voltooid feit. De nieuwe Bisschoppen zijn benoemd, gewijd, en hebben bezit genomen van hunne bisdommen. De Aartsbisschop-metropolitaan van Utrecht, heeft in het [illegible] van 27 Junij het *pallium* ontvangen. [illegible] zegen ruste op deze waardige prelaten! Zij zijn de wettige gezanten van Hem, die van den Verlosser den last ontvangen heeft, om de Katholieke Kerk te besturen. Hunne zending begint onder het geloei van den storm; in rust en vrede zal ze zich voltooijen. De Kerk van Nederland, door hen weder opgewekt ten leven, zal ze voor altoos zegenen, even gelijk ze het de grooten Opperpriester doet, die haar heeft opgeroepen uit het graf.

De *Nederlander* heeft zich gehaast in zijne kolommen, uit het *Journal des Débats*, over te nemen een brief vol valsche beschuldigingen en dwaze beweeringen, van zekeren heer Delacouture, een der koryfeën van het onbeteekenend hoopje Gallikanen, dat nog in Frankrijk aangetroffen wordt. De heer Louis Veuillot, door gezegden heer in persoon aangevallen, heeft zijnen brief beantwoordt in het *Journal des Débats*. De Fransche en Belgische bladen, die niet geheel met de goede trouw gebroken hebben, na den brief van den heer Delacouture gepubliceerd te hebben, hebben ook een plaatsje vergund aan het gansche antwoord van den heer Veuillot.

Zal de *Nederlander* hun voorbeeld volgen? Wij verwachten het, zonder het te durven verzekeren.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING, *der Regeling van het toezigt op de onderscheidene Kerkgenootschappen.*

Het Voorloopig Verslag betrekkelijk het onderzoek van het Wets-ontwerp regelende het toezigt op de Kerkgenootschappen is zoo volledig, dat de taak der Regering bij de beantwoording van hetzelve daardoor zeer wordt verligt. Indien toch van de eene zijde de bezwaren, welke tegen het ontwerp zijn in het midden gebragt, duidelijk en krachtig zijn uiteengezet, met niet minder klem en goede redenen zijn zij van eene andere zijde wederlegd; zoodat de Regering inderdaad niet dan in herhaling van hetgeen door vele leden is betoogd, zoude vervallen, indien zij stuksgewijze de gemaakte opmerkingen ging wederleggen.

Maar zoo zij zich hiervan door het Verslag zelf ontslagen rekent, acht zij zich daarentegen verpligt aan te wijzen het standpunt waarvan zij is uitgegaan, — het doeleinde dat zij heeft getracht te bereiken, — en de opmerkingen, welke zij heeft gemeend zich ten nutte te moeten maken.

De Regering is van oordeel, dat eene onbeperkte vrijheid evenmin voor kerkgenootschappen kan bestaan, als zij voor individu's bestaat. In de maatschappij moet een ieder zoo veel van zijne vrijheid opofferen, als tot behoud van rust en orde, de voorwaarde waaronder alleen de maatschappij bestaan kan, wordt gevorderd; maar eene vrijheidlievende regering mag ook geen grootere opoffering eischen dan tot behoud van rust en orde noodig is.

Ten opzigte nu van de vrijheid welke aan kerkgenootschappen kan worden verleend, moet vooral in aanmerking komen de toestand der maatschappij, waarin zij gevestigd zijn.

Grooter moeten de voorzorgen zijn in eenen Staat waar veelsoortige kerkgenootschappen zijn, dan daar waar dit het geval niet is; even als in eene groote stad, waar onderscheidene populatiën zich vermengen en een aantal vreemdelingen zich dagelijks afwisselt, grootere voorzorgen van policie worden gevorderd dan in een klein dorp, waar zich zelden een vreemdeling vertoont en niemand onbekend kan blijven.

De Regering is van oordeel, dat zij, zonder in het minst te treden in het inwendig bestuur der kerkgenootschappen, regt heeft *dan* voorziening te vragen, wanneer zich de ontwikkeling hunner inrigting in van buiten openbaren werkkring, botsing met andere kerkgenootschappen waarschijnlijk is en de rust der maatschappij in gevaar zoude kunnen worden gebragt. Zij heeft daarom voorgesteld eene wet van toezigt, of, zoo als sommige leden der Kamer het op pag. 12 en 21 van het Verslag uitdrukken, eene wet van policie op het terrein waar de Staat en het kerkgenootschap elkander ontmoeten.

Is zoodanige wet, daargelaten nu nog voor een oogenblik het onderzoek van het ontwerp, overeenkomstig of strijdig met de Grondwet?

Bij de beantwoording dezer vraag is ter sprake gebragt het verband tusschen art. 164 en 165 der Grondwet. De Regering gelooft dat dit onderzoek wel opzijde kan worden gesteld, daar, hoe men daarover ook moge denken, de Grondwet, in elke bepaling op het stuk van de godsdienst, het regt van den Staat erkent om de maatschappij door wettelijke voorschriften te beschermen. Art. 164 der Grondwet geeft vrijheid van belijdenis van godsdienstige meeningen, doch niet anders dan behoudens bescherming der maatschappij en van hare leden tegen de overtreding der strafwet.

Maar die strafwet is niet onveranderbaar. Wie maakt die strafwetten? Immers de wetgevende magt. Wat doet de strafwet? Zij gebiedt en verbiedt, en bedreigt straf wanneer men nalaat wat zij gebiedt of doet wat zij verbiedt. De strafwet bepaalt, wat in het belang der maatschappij verpligtend of ongeoorloofd is.

Het is eene dwaling te stellen, dat de strafwet alleen ziet op de omstandigheden en de gevallen waarin de maatschappij of hare leden inderdaad beleedigd zijn en slechts die beleediging straft. Neen, de strafwet houdt [illegible] voorzorgen in; zij bevat ook bepalingen waardoor beleediging wordt voorgekomen, en waarvan niet straffeloos mag worden afgeweken. Wel straft zij de niet-nakoming dezer behoedende bepalingen ligter dan de dadelijke krenking van de maatschappij of van hare leden; maar zij acht ze echter onontbeerlijk ter bescherming der maatschappij en van hare leden. Men heeft slechts de strafwetten [illegible] te slaan om zich hiervan te overtuigen; de meeste policie-bepalingen zijn zelfs van dezen aard.

En als men derhalve in de Grondwet leest, dat een ieder zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid belijdt, behoudens de bescherming der maatschappij en van hare leden tegen de overtreding der strafwet, dan ligt daarin opgesloten, dat die vrije belijdenis plaats heeft, niet dan behoudens die voorzorgende bepalingen, welke de wetgevende magt, na rijp beraad, oordeelt dat in het belang der maatschappij niet straffeloos mogen verwaarloosd worden.

Art. 167 der Grondwet laat alle openbare godsdienstoefening toe binnen gebouwen en besloten plaatsen, *behoudens de noodige maatregelen tot verzekering van de openbare orde en rust.*

Hier kan men zelfs niet anders dan behoedende maatregelen op het oog hebben gehad; en zoo het nu raadzaam is tegen de overtreding dier behoedende maatregelen straf te bedreigen, wie anders dan de wetgevende magt kan die straffen vaststellen?

Maar in dit artikel is nog veel meer: er ligt in behoefte aan eene wet welke strafte wat het niet wil toegelaten hebben, dat is, openbare godsdienstoefening buiten de plaatsen waar die hier is toegelaten. Wat toch zal beteekenen bepaalde plaatsen aan te wijzen, als men ook straffeloos buiten die plaatsen hetzelfde mag verrigten?

Art. 169 wil dat de Koning wake, dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

Hier is geene rede van het misdrijf, dat in of bij gelegenheid der godsdienstoefening tegen de maatschappij of hare leden kan worden gepleegd, maar hier wordt verondersteld, dat er wetten zijn, welke het *kerkgenootschap* als zoodanig niet mag te buiten gaan.

En nu is het opmerkelijk, dat zij, die geene nieuwe wet willen om botsingen voor te komen en orde en rust te bevorderen, tevens alle kracht ontzeggen aan de wetten welke tot heden zijn ingeroepen en daardoor noodwendig het geheele voorschrift doelloos en zonder beteekenis maken.

Genoeg, zoo de Regering vertrouwt, om aan te toonen dat, ofschoon art. 170 geen voorzorg heeft gewild ten opzigte van de briefwisseling met de hoofden der kerkgenootschappen, noch bij de afkondiging van kerkelijke voorschriften, daarentegen omtrent andere onderwerpen de wetgever ook door behoedende maatregelen, onder bedreiging van straf, de maatschappij in bescherming kan nemen tegen bandelooze vrijheid, welke tot botsing en onrust zoude leiden. De Regering kan toch de meening niet beamen op pag. 3 van het Verslag uitgedrukt, dat uit het regt om, zonder voorafgaand placet, kerkelijke voorschriften ook betrekkelijk eene nieuwe regeling van het kerkgenootschap af te kondigen, zoude volgen, dat het gezag de tenuitvoerlegging daarvan altijd en in elk geval zoude moeten gedoogen, even alsof het toegekend regt van vrije afkondiging zoude medebrengen, dat al wat in de afkondiging [illegible] verbindend zoude zijn.

Ging dit op, dan was de suprematie van de Kerk boven den Staat gevestigd. Neen! wanneer de uitvoering van zulke voorschriften, hoe vrijelijk ook afgekondigd, tot gevaarlijke botsing aanleiding zoude kunnen geven, dan kan de wetgever ook met behoedende maatregelen tusschen beide treden: *ne res publica detrimenti capiat.*

Van dit standpunt nu, gevestigd op al de aangehaalde artikelen der Grondwet, is de Regering uitgegaan bij het ontwerp dat zij heeft aangeboden.

Het doel daarbij is niet geweest, al wat met kerken en kerkelijke zaken in verband staat te regelen, of hetgeen daaromtrent bestaat onvoorzigtig omver te werpen, bepaaldelijk niet al, wat op pag. 13 van het Verslag is opgesomd, te wijzigen of op nieuwe grondslagen te vestigen. Het ligt niet in de bedoeling der Regering alles af te breken en op nieuw op te trekken, maar wel, met het oog op de verpligtingen haar bij de Grondwet opgelegd, de verbeteringen aan te brengen, waaraan de ondervinding geleerd heeft dat behoefte bestaat.

Het doel bij deze voordragt is geweest, zeker niet het bevorderen en levendig houden van spanning, maar wel bevrediging en geruststelling, door aan te toonen, dat zoo min voor kerkgenootschappen als voor individuen eene volstrekte vrijheid bestaat, vermits eene volstrekte vrijheid noodwendig leidt tot krenking van de regten van anderen; en de Regering vertrouwt, dat dit doel zal zijn bereikt, wanneer het na de aanneming dezer wet zal blijken, dat niemand in de uitoefening van zijne godsdienst is belemmerd, maar in tegendeel ieder in eene billijke vrijheid is bevestigd.

Het doel is geweest de bepalingen der wet van 18 Germinal jaar X, voor zooveer zij algemeen of in zeker opzigt of op bepaalde plaatsen kracht van wet heeft, op eene wettige wijze in te trekken.

Het doel eindelijk is geweest aan te toonen, dat kerkregeling haren eigenaardigen kring heeft en geen inbreuk mag maken op de bescherming der wet aan elk verzekerd, en door voorzigtige beperkingen op het terrein, waar de kerkelijke inrigtingen elkander of het staatsgezag ontmoeten, botsing voor te komen en rust en orde te bewaren.

De Regering erkent gaarne, dat men bij het ontwerpen en aannemen van zoodanige behoedende bepalingen met [illegible] moet te werk gaan; dat hier vooral de wetgever moet in het oog houden dat er ook wetten voor den wetgever zijn en de vrijheid der kerkgenootschappen slechts zóó mag worden beperkt dat hun wezen ongeschonden blijft.

De Regering meende dat zij dit bij haar ontwerp niet uit het oog had verloren, maar zij heeft opgemerkt, dat men soms aan hare woorden een verkeerden zin heeft gehecht, en haar bedoelingen heeft toegeschreven welke bij haar zelfs niet waren opgekomen; en zij heeft daarom niet geaarzeld artt. 1, 6 en 9 zoodanig te verduidelijken en te wijzigen, dat thans deze bezwaren wel zullen zijn uit den weg geruimd.

Zoo ook heeft de Regering in nadere en rijpe overweging genomen *den eed*, welke van de bedienaren van de godsdienst zoude kunnen worden gevorderd. Zij heeft opgemerkt, dat men het voorschrift in art. 2 van het ontwerp opgenomen niet anders toepasselijk oordeelde dan op hen welke zich onder eede aan den Pauselijken Stoel verbinden.

Ten gevolge van de bemoeijingen der Regering is, blijkens de stukken bij deze Memorie van Beantwoording gevoegd, in den eed der Roomsche prelaten hier te lande af te leggen eene wijziging gebragt, waardoor uit dien eed nimmer zal kunnen geredeneerd worden als of ten gevolge daarvan trouw aan den Koning verschuldigd, eenigermate op den achtergrond zou zijn gesteld.

Het blijkt daaruit verder, dat ook de reeds afgelegde eeden in denzelfden geest moeten worden opgevat en nageleefd zullen worden; gelijk zij zelven, die den eed gezworen hebben, bereids in een adres aan den Koning hebben gezegd, plegtig te verklaren: »dat zij geen eed »gezworen hebben die, onder welk opzigt ook, met de getrouwheid aan den Koning of met de gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat verschuldigd, in strijd is".

Dit een en ander in overweging nemende, heeft de Regering het voorschrift van art. 2, ten minste voor alsnog, niet noodzakelijk geacht.

Buiten de wijzigingen in art. 1, 6 en 9, zijn nog eenige kleine wijzigingen in de overwegingen en in sommige artikelen gebragt, waarover bij de bijzondere artikelen zal worden gehandeld.

Na alzoo het standpunt waarvan de Regering is uitgegaan, het doel hetwelk zij tracht te bereiken, en de wenken die zij zich heeft ten nutte gemaakt, te hebben aangewezen, is reeds veel, van hetgeen bij het Verslag tegen het ontwerp is aangevoerd, wederlegd, en de Regering acht het alzoo nog slechts noodig met een woord te gewagen van de Memoriën van Toelichting in het algemeen, waartoe §§ 1, 2 en 3 op het einde, aanleiding geven, om daarna de afzonderlijke artikelen te doorloopen.

De Memoriën van Toelichting worden nergens voorgeschreven. Sommige Ministers zijn van oordeel geweest, dat daaraan eene groote uitbreiding moest worden gegeven, andere dat zij slechts eene korte opheldering van het ontwerp moesten inhouden. De Regering is geheel en al vrij hieromtrent, en hier nu heeft zij het onraadzaam gekeurd, vooruit te loopen op de aanmerkingen, die konden worden gemaakt. Dit is trouwens een zoo ruim veld, dat het steeds beter is af te wachten wat men daarop ontmoeten zal, dan zich ontmoetingen te scheppen.

De onderteekening van de memorie van toelichting strekt alleen om de echtheid van het stuk te verzekeren, een vereischte is het niet. Die teekening is hier door den tijdelijken Voorzitter geschied, omdat het stuk niet bepaald van een departement is uitgegaan, maar van den Raad van Ministers.

Dit alleen meent de Regering hierbij te moeten opmerken, dat de Memoriën van Toelichting en meer bepaaldelijk die omtrent de grondwetsherziening, zeer zeldzaam later ter interpretatie kunnen worden ingeroepen, vermits zij slaan op het ontwerp, zoo als het aanvankelijk is ingezonden, en geenszins op de wet zoo als die, tengevolge van de opmerkingen der Kamer, later is gewijzigd en eindelijk is goedgekeurd.

Bepaaldelijk geldt dit omtrent de herziening van het hoofdstuk van de Godsdienst, na de indiening belangrijk gewijzigd.

Thans overgaande tot de artikelen van het ontwerp, merkt de Regering op dat art. 1 zoo is gewijzigd, dat naar hare meening alle twijfelingen, die bij de eerste redactie konden ontstaan, zijn afgesneden.

De Regering schaart zich aan de zijde van die leden der Kamer, welke erkennen èn de zelfstandigheid der Kerk èn het regt van den Staat om te kennen de kerkregelingen, door haar zelfstandig vastgesteld, ten einde tevens te kunnen waken tegen magtsoverschrijding en aan de verschillende kerkgenootschappen gelijke bescherming te kunnen verleenen.

In dezen zin is nu art. 1 verduidelijkt, terwijl in het slot is aangewezen, dat niets van hetgeen in den aanvang van het artikel is erkend, wordt teruggenomen, maar slechts het staatsterrein [illegible] wordt bewaard.

De Regering gelooft hiermede [illegible] te hebben bevredigd, die, niet afkeerig van elke wet, beducht waren voor te groote inbreuk op de zelfstandigheid der kerkgenootschappen.

Art. 2 vervalt.

De Regering heeft gemeend art. 3 (oud) onveranderd te moeten behouden. Indien het diploma, in het buitenland verkregen, den vreemden regtsgeleerde en geneesheer hier geene regten geeft; indien aan een vreemdeling hier zelfs kan worden belet onderwijs te geven, — kan men billijkerwijs ook den vreemden godgeleerde hier niet vrijelijk toelaten de openbare godsdienst te bedienen.

Men belet hem niet zijne gevoelens en denkbeelden openbaar te maken; men belet hem niet in besloten kring de godsdienst te bedienen, maar om hem gelijk te stellen met de Nederlanders, bedienaren van de godsdienst, vordert de voorzigtigheid de toestemmig van het gezag, dat verpligt is voor de orde en rust te waken.

Het bezwaar, dat hierin voor een reizend priester of predikant kan gelegen zijn, is geene reden om van een beginsel, in gelijksoortige gevallen aangenomen, af te wijken.

Regelen schijnen hieromtrent aan den Koning niet te kunnen worden gesteld; immers er zijn geene aan de hand gegeven.

Overigens schijnt het aan geen twijfel te kunnen onderhevig zijn, dat onder het bedienen van de godsdienst niet kan worden verstaan de bijstand, door anderen aan den eigenlijken bedienaar van de godsdienst verleend.

Zij die in *art.* 4 en 5 (oud) geen belang stellen, kunnen geen bezwaar in de aanneming vinden, terwijl de Regering instemt met de redenen door de meeste leden der Kamer voor het behouden dezer artikelen aangevoerd.

Art. 6 (oud, thans *art.* 5) stelt in beginsel, dat bij de keuze der plaats van vestiging van synodale vergaderingen en van hoofden van kerkgenootschappen, de openbare orde en rust zijn betrokken; dat de eene plaats daarvoor geschikt, de andere het niet is; en ten slotte, dat de Souverein van den lande over de geschiktheid uitspraak moet doen.

Dit beginsel, zoo krachtig op blz. 21 van het Verslag ondersteund, staat dan nu ook bij de nieuwe redactie van het artikel voorop; maar de Regering erkent volmondig, dat dit beginsel van orde ook slechts een beginsel van orde moet blijven, en niet tot uitsluiting moet leiden, en men door voorafgaand overleg met de betrokkene ligchamen, en personen moet trachten tot eene billijke uitkomst te geraken. Daartoe strekt het 2de lid van het artikel, terwijl het 3de, zoo niet overeenkomstig met de regeling door het kerkgenootschap gemaakt, kan worden besloten, waarborgen geeft en voorwaarden stelt, voor de nakoming waarvan de Minister, mede onderteekenaar van het besluit, verantwoordelijk zal zijn.

Artt. 7 en 9 (oud). De bepalingen dezer artikelen schijnen oppervlakkig van minder belang; zij zijn het echter niet voor hem, die met een onpartijdig oog den gang van zaken heeft nagegaan. Hij moet hebben opgemerkt, dat elk vertoon tegenvertoon uitlokt, en dat wat den een sticht, den ander ontsticht en ergert.

Wat moet nu de Staat doen? Hij moet dat openbaar vertoon en die openbare wrijving, welke tot spanning leiden, zooveel mogelijk voorkomen, opdat de gemoederen bedaard blijven. De ondervinding heeft geleerd, dat naar mate dit vertoon minder was, de burgerlijke verdraagzaamheid omtrent het godsdienstige grooter was, en naar mate aan dat vertoon de vrije hand is gegeven, de verdraagzaamheid minder is geworden.

Ook hier mag de Regering wijzen op de verschillende godsdienstige meeningen, welke onze natie belijdt, en de meerdere voorzorgen daardoor hier, boven elders, gevorderd.

Ook art. 8 (oud) van het oorspronkelijk wetsontwerp heeft de vrees doen geboren worden, dat het uitvoerend gezag het op- en inrigten van kerkgebouwen zoude kunnen onmogelijk maken. De gegrondheid van zoodanige vrees wil de Regering liefst in het midden laten.

Het beste middel om haar te doen verdwijnen, is het artikel zoó te wijzigen, dat die vrees zelfs bij de meest schroomvalligen niet meer kan bestaan. Dit heeft de Regering gedaan door den afstand te bepalen, binnen welken in de nabijheid eener andere kerk zoodanige in- of oprigting niet dan met toestemming kan plaats hebben, en het oordeel daarover in eersten aanleg aan het gemeentebestuur, in hooger beroep aan Gedeputeerde Staten en den Koning op te dragen. Buiten dien afstand zal geen onderzoek naar de geschiktheid der plaats noodig zijn.

Art. 10 (oud) is gewijzigd naar het meest algemeen gevoelen van de leden der Kamer.

Overigens bevat de slotbepaling een onontbeerlijk voorschrift, 't welk alleen reeds eene wet noodzakelijk maakt.

Nu toch is het gezag magteloos zoodra de godsdienstoefening buiten de toegelaten plaatsen is gehouden.

Art. 11 (oud, thans 10). In dit artikel is de verlangde verwijzing naar art. 854 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering opgenomen, maar de Regering heeft vermeend, dat de vervolging moet verblijven aan het openbaar ministerie, daartoe in den regel geroepen, 't welk naar de wet de bevelen van hooger hand gegeven moet opvolgen.

Art. 13 (nu 12). Ook hier heeft de Regering gemeend aan het verlangen der Kamer te kunnen toegeven en de behandeling met opene of geslotene deuren aan den regter te kunnen overlaten.

Art. 14 (nu 13). De wetgever treedt niet op het kerkelijk terrein; hij laat het aan de reglementen van het kerkgenootschap over, te bepalen, welk gevolg eene veroordeeling naar art. 42 van het Strafwetboek in het kerkgenootschap zal moeten hebben.

Eene geldboete acht de Regering hier ongepaste en zelfs, om de gevolgen, bedenkelijke straf.

In *art.* 15 (oud) zal men nu lezen: »strafregter".

Wat *art.* 16 (oud) betreft, gelooft de Regering dat de wet van 18 Germinal jaar X veilig kon worden afgeschaft, vermits de artt. 23 tot 25 hierop niet zijn toegepast of geheel ontoepasselijk zijn geweest. Misschien kunnen enkele derzelve, na de uitvaardiging dezer wet, aanleiding geven tot gemeen overleg met de Roomsch-Katholieke geestelijkheid of tot latere wettelijke regeling, maar geenszins om thans daaromtrent een voorbehoud in de wet te brengen.

Overigens acht zij het artikel met genoegzame voorzigtigheid gesteld om daaruit geene der gevolgen te vreezen, waarop bij het Verslag wordt gewezen, vooral niet na de wijziging welke in den considerans is aangebragt.

Ten slotte moet de regering opmerken, dat zij het onderzoek steeds heeft beperkt tot het ontwerp dat is voorgedragen, en daarom onaangeroerd heeft gelaten bijzaken en vragen welke daarmede in geen regtstreeksch verband stonden.

de Raad van Ministers,
CHS. F. PAHUD,
Tijdelijk Voorzitter.

Wij vernemen heden, dat verzonden zijn aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal adressen, gelijkluidende met dat in ons Nommer 1889 medegedeeld of daarmede overeenstemmende, uit
Nieuw Schoonebeek met 60 naamteekeningen.

De leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal zijn ter vergadering opgeroepen tegen Dinsdag den 23sten Augustus aanstaande.

Naar wij vernemen zullen, te beginnen met den 6den December aanst. de Engelsche mails niet meer per stoomboot op Rotterdam worden aangebragt, maar van dien tijd alle brieven en couranten van Engeland over Ostende worden ontvangen.

'S GRAVENHAGE, 4 Augustus. Gisteren is opgemaakt het volgende Eindverslag der commissie van rapporteurs van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor het ontwerp van wet regelende het toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen.

»De commissie van rapporteurs voor het ontwerp van wet tot regeling van het toezigt, op de onderscheidene kerkgenootschappen.

»Kennis genomen hebbende van den inhoud der Memorie van Beantwoording, door den tijdelijken Voorzitter van den Raad van Ministers den 2 Aug. jl. ingezonden op het voorloopig verslag omtrent dat wetsontwerp, alsmede van de nota van wijzigingen en verdere stukken, bij die memorie gevoegd.

»En in aanmerking nemende, dat door de wijzigingen, in het genoemde wets ontwerp gebragt, wel aan bedenkingen van gewigtigen aard tegen het oorspronkelijk voorstel gevolg gegeven, maar toch het beginsel van dat voorstel onveranderd gebleven is; dat die wijzigingen, in verband met de beschouwingen waarop zij betrekking hebben, reeds in de afdeelingen der Kamer overwogen zijn; en dat de Memorie van Beantwoording, voor zoo veel zij de in het voorloopig Verslag [illegible] punten opent of redeneringen betreft, die eene nadere opzettelijke overweging in de afdeelingen noodzakelijk maken.

»Is *eenparig tot het besluit gekomen, dat te dezer zake geene nieuwe overweging in de afdeelingen der Kamer gevorderd wordt.*

»De kommissie van rapporteurs heeft voorts, ook met het oog op het in den laatsten tijd meermalen zonder tegenspraak gegeven voorbeeld, gemeend, zich bij dit eindverslag van het uitbrengen van een eigen oordeel over de punten, bij de gewisselde stukken over het genoemde wets-ontwerp behandeld, te moeten onthouden."

(*Get.*) GROEN VAN PRINSTERER, WESTERHOFF, WINTGENS, SLOET TOT OLDHUIS, DE BRAUW.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 3 Augustus. De Russische gezant, de heer von Kisseleff, heeft aan de regering eene verklaring gevraagd van de oorlogzuchtige artikelen, die van tijd tot tijd in den *Constitutionnel* zijn verschenen. De regering heeft daarop geantwoord, dat alleen de *Moniteur* de tolk is van de denkwijze der regering.

— Gisteren, na afloop van de beurs, was het gerucht in omloop, dat een courier uit St. Petersburg was gearriveerd, met de tijding, dat de Czaar de nieuwe schikking had aangenomen. De toon der half-officiële dagbladen is heden weder vredelievend.

— Uit de Vorstendommen wordt berigt, dat de Russische troepen veel van de hitte te lijden hebben en dat de hospitalen vol zieken zijn.

MADRID, 1 Aug. De ziekte der echtgenoot van den generaal Lersundi houdt hem te Granja, en vertraagt het nemen van besluiten over de hangende gewigtige quæstien.

ENGELAND.

LONDEN, 3 Augustus. Het Lagerhuis heeft gisteren het ontwerp aangenomen tot het bewerkstelligen eener ligting van 10,000 man, ter bewaking der kusten.

— In de zitting van heden heeft Lord John Russell aangekondigd, dat een voorstel van de groote mogendheden, aanneembaar voor beide partijen, Zondag ll. van Weenen naar St. Petersburg verzonden is.

— Lord Clarendon heeft in het Hoogerhuis te kennen gegeven, dat heden avond een courier naar St. Petersburg vertrekt, met instructien voor den Engelschen gezant, waarin het ongenoegen der Engelsche regering kenbaar gemaakt en eene verklaring verzocht wordt, betreffende het aan de hospodars van Moldavie en Wallachije gegeven bevel, om de gewone schatting aan den sultan niet verder te betalen en de diplomatieke betrekkingen met de Porte af te breken.

DUITSCHLAND.

WEENEN, 3 Aug. Heden is bekend geworden de staat der financien van het keizerrijk over het afgeloopen jaar 1852, waaruit blijkt, dat de ontvangsten hebben bedragen fl. 224,806,268 en de uitgaven fl. 274,587,121, leverende het deficit, vergeleken met dat van 1851 eene vermindering op van 8,776,299 fl.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 4 Augustus.

BEVALLEN (28 Julij): A. W. C. Fabricius van Leijenburg, geb. Hooft, D. — (2 Aug.): E. P. Eggers, geb. Jager, D.

OVERLEDEN (1 Aug.). S. A. de Groot, wed. J. L. van Moppes, 75 j.

HANDELSBERIGTEN.

ROTTERDAM, 3 Aug. Heden uit de eerste hand afgedaan ca. 9000 bn. Aracan Rijst, per *Lucona* tot *f* 6 3/4 zeilende.

GRAANMARKT.

SCHIEDAM, 3 Aug. Rogge. Verkocht: 147/2 ℞ Libau *f* 255 6/w.; 143/2 ℞ Kunda *f* 260 6/w.; 143/2 ℞ Archangel *f* 212 6/w.; 143/2 ℞ Koersche *f* 221 3/m. — Gerst. 129/2 ℞ Koersche *f* 209 3/m.; 129/2 ℞ Windau *f* 212 6/w.; 130/2 ℞ Libau *f* 212 kont. — Moutwijn *f* 24,—; Jenever *f* 27,50; Amst. Proef *f* 28,75, per Ned. vat zonder fust, zonder belasting.

ANTWERPEN, 3 Aug. *Cacao.* Voor den uitvoer verkocht 60 balen Maragnan.

Drogerijen. 242 bossen Zoethout van Bayonne, verkocht, aangebragt door de *St. Leon.*

Rijst. Verkocht zeilende, omstreeks 500 balen Aracan *uncleaned* in de *Sea Serpent.*

LONDEN, 2 Aug. *Suiker.* Aanvoeren hebben de markt tamelijk van West-Indische Suiker voorzien en men schijnt genegen tot den tegenwoordigen prijs te verkoopen. 1000 vaten zijn verkocht. In 't algemeen is de koers van Vrijdag gebleven. *Buitenlandsche.* De ladingen zeilende [illegible] de vorige prijzen, maar hooger gehouden. [illegible] den vollen prijs. [illegible] kisten blonde Havana tegen den middelbaren prijs van 35 s. 6 d. Verkocht een lading, zeilende, witte Havana à 29 s. voor St. Petersburg. *Geraffineerd.* Ferm en veel gevraagd voor de konsumptie, goede bruine Lompen 46 s., fijnere 46 s. 6 d. tot 48 s. 6 d. Gestampte, veel gevraagd voor den uitvoer, tot vorige prijzen.

TRIEST, 30 Julij. Wekelijksch Overzigt. *Koffij.* De verkoop in Brazil, is gedurende de week aanzienlijk geweest en de prijs in de laatste dagen verbeterd. Verkocht 3870 balen van *f* 25½ tot 28½; 100 balen gewasschen tot *f* 34; 100 balen Bahia tot *f* 27. In St. Domingo is slechts ééne zaak bekend van 100 balen à *f* 29. Eenige onderhandsche zaken zijn in St. Jago voor de konsumptie gedaan. Overigens is het denkbeeld omtrent het artikel gunstig.

Suiker. Ongeraffineerd. Weinig in omgegaan. Van *Geraffineerde* zijn eenige partijen verkocht en de prijzen ferm gebleven. Men heeft gedaan 26 fust., 42 tierc en 122 vaten Hollandsche gestampte, zeilende, tot *f* 19 en 30 fust, 261 tierc en 180 vaten id. id. id. van *f* 18½ tot *f* 19¼.

Kaneel. Voor een 50tal kisten Cassia Lignea heeft men betaald *f* 80 het kwintaal.

Vruchten. In tweede soort zijn eenige kleine zaken gedaan. Er zijn vele orders voor partijen. Onze [illegible] overigens, weinige keuze aan in eerste kwaliteiten en [illegible] prijzen zijn zeer ferm. 500 quint. Morea [illegible] *f* 5¼ tot *f* 25 het kw. Wat het roode Rozijn betreft, [illegible] brieven uit Smirna berigten, dat de oogst [illegible]

zal zijn, vooral te Chesme. Hier zijn gedaan 1800 kw. Beglerge van ƒ10 tot 11½ en 100 kw. Eleme tot ƒ18. — In zwarte Rozijn zijn 400 kw. Smirnasche tot ƒ11½ gedaan. De Sultaansche tot ƒ35. Zoete Amandelen zijn betaald ƒ34 tot ƒ36 voor Sicilië.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

		3 AUG. 4½ u. gebl.	4 AUG. 4 u.		gebl.
NEDERL., Werkel. Sch. à 2½ pCt.	»	63¼	63½	a 63¾	63⅝
Dito Dito	3 »	76⅛			
Dito Dito	4 »	95 3/16	95 1/16	95⅜	95 5/16
O. I. Leening 1844	4 »		95⅛		
Amortis. Syndic.	3½ »				
Handel-Maatschappij	4½ »	126¼	126¼		
Aand. Rijn-Spoorweg.	» »				
Aand. Holl. S. M.					
Obligatien	» »				
BELGIE, Obligatien 1844	» »				
Cert. bij de Belg. Bank. 2½	»				
Dito bij Rotsch. en Volksv	» »	52⅞	52¾		
FRANKRIJK, Obligatien	3 »				
SPANJE Nieuwe	1 »	22 15/16	22⅞	23 1/16	23
Dito	3 »	48	48		
Dito Binnenl. à 6/m.	» »	43	43		
Coup. Bewijzen.		6 7/16	6 5/16	6 7/16	
Amortisable Schuld	»	5¼	5¼		
PORTUGAL te Londen	5 »	41⅞			
Dito Dito	4 »				
RUSL. bij *Hope* 1798 en 1816	5 »	109	108¾		
Dito Dito 1828 en 1829	» »	108	107⅞		
Cert. bij d°. 1831 en 1833	» »	98			
Dito	4½ »	100½			
Dito bij *Hope*	4 »	94⅜			
Dito bij *Stieglitz en C°.*	» »	93	93		
Dito bij id. 5de Serie	4 »				
Cert. te Hamburg	5 »				
Inschrijving in Assignat.	6 »				
Cert. van dito	» »				
POLEN, Certifikaten	4 »	86½	86⅜		
Dito Aand. à fl. 500		161			
Dito met Lot. à 300					
AMERIKA, Bank-Actiën					
PRUISSEN, Aand. met Lot. R. 50 ƒ					
OOSTENRIJK, Metalliek	5 pCt.	82⅜	81⅞	82⅛	
Dito 1847	2½ »	42 7/16	42¼	42⅜	
Dito 1851	2½ »	42 7/16	42 3/16		
Dito 1849	5 »	94 1/16	94	94¼	
Ween. Bank bij *Goll en C°.*	» »				
Dito	4 »				
Letter B	5 »	94 1/16	94	94¼	
Aand. met Leting fl. 500	ƒ	1250			
Nieuwe dito	» 250 »	373	371		
NAPELS, Cert. *Lam. en Bouwer* 5 pCt.					
BRAZILIE te Londen 1824	5 »	98½	98½		
Dito Leening 1843	5 »				
Dito £ 200					
PERU	4½ »				
MEXICO Nieuwe	3 »	25⅝	25⅝	25 11/16	
VENEZUELA à £ 100	3½ »	37½			
GRENADA à £ 100	2 »	21⅜			
Dito Uitgestelde		9⅛	9⅛	9⅜	
ECUADOR à £ 100	»				

Mexiko onbepaalde 25 7/16, 9/16; N. Port. 3 pCt. 38¾, 39 1/16, 38 15/16.

Onze fondsenmarkt was heden in de meeste effekten onbeduidend, uitgezonderd in Hollandsche, Spaansche en Port., welke een weinig beter blijven, met tamelijk veel affaire.

Koers van het Geld: Beleening 2½ pCt, Prolongatie 2½ pCt. Diskonto 2 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	ƒ	56⅜	Livorno	2/m.	ƒ	39½
	zigt	„	56 11/16	Napels	„	„	81½
Bordeaux	2/m.	„	55⅞	Petersburg	„	„	1,86
„	½/m.	„	56⅛	Weenen	6/w.	„	32⅛
Madrid	3/m.	„	245	Augsburg	„	„	35⅜
Cadix	„	„	245	Frankfort	„	„	99¼
Seville	„	„	242	Hamburg	2/m.	„	35 5/16
Bilbao	„	„	243	„	zigt	„	35 9/16
Lissabon	„	„	41½	Londen	2/m	„	11,72½
Porto	„	„	41½	„	zigt	„	11,80
Genua	2/m.	„	46½	Rotterdam		„	⅛

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 3 Aug. Belg. leen. 2½ pc. 56, 1840/1842 4½ pc. 98, 1848, —; Spanje 1—3 pc. 22 9/16; Binnenl. 3 pc 43; Romeinen 5 pc. —; Oostenrijk Metalliek 5 pc. 85⅜.

PARIJS, 3 Aug. Fransche 3 pCt. 77.75; 4½ pCt. 102 80; Spanje 3 pCt. Binnenl. 42¼; id. 1 pCt. 22⅞; Russen 4½ pCt. —

LONDEN, 3 Aug. Cons. kont. 97¼ a —; op tijd 97¼ a —; Braz. 101 a 102; 1829/39 — a —; 1852 99 a 100; Den. 3 pc. 83 a 85; 5 pc. 105 a 107; Ecuad. 5⅛ a 5⅜; Gren. 21 a 21½; Uitgest. 8¾ a —; Mexiko Nieuwe 25¾ a —; Peru 4½ pc. N. 83 a 85; Uitgest. 58 a 59; Rusl. 1822 5 pc. 117½ a 118½; (N.) 4½ pc. 101¼ a 101¾; Portugal 5 pc. — a —; 4 pc. 42½ a —; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. 22¾ a —; 3 pc. 47¼ a 47⅝; Coup.-cert. 6¼ a —; Passive 5¼ a 5½; Holl. 2½ pc. 64 a —; id. 4 pc. 97¼ a —; Venez. 37 a 38; Uitg. 15 a 16; Wissel op Amsterdam ƒ—.—; Grieken 1824 — a —; 1825 —.

WEENEN, 3 Aug. Met. 5 pc. 94⅛; Bank-Aktien 1401; Wissel op Londen 10.47; Zilver 9¼.

BERLIJN, 2 Aug. Schuldbr. 3½ pc. 93; Loten 143¼; Rusl. Stiegl. 4 pc. 98; Pools 4 pc. 1831 Loten fl. 500 92¼; Oost. Met. 5 pc. 86¾; Amsterdam zigt [illegible] id. 2/m. 141¾.

HAMBURG, 2 Aug. Rusl. Cert. [illegible] Oostenrijk Met. 5 pc. 93¼; Spanje 1—3 pc. 21¾; Binnenl. 3 pCt. [illegible]

FRANKFORT, 3 Aug. Met. 5 pCt. 85⅞; W. Bank-Aktiën 1535; W. Loten fl. 250, 123; Spanje 1 pCt. 23 [illegible] id. 3 pCt. 43; Wissel op Weenen 109½.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

TEXEL, 2 Aug. W. Meeuwenoort, Minima, Yarmouth.
HELVOET, 2 Aug. J. J. Sususiach voor D. L. Immink, Samarang, Banjoewangie, laatst van Brouwershaven.

UITGEZEILD:

TEXEL, 2 Aug. A. A. Harken, Havana-Packet, Havana. — 3 Aug. H. de Wijn, Julie Claire, Batavia. - W. B. van Zijp, Derkina Titia, id. - O. P. Lap, Christina Agatha, id.
HELVOET, 2 Aug. L. den Breems, Koophandel en Zeevaart, Gibraltar. — 3 Aug. A. Schaap, Menado, Batavia.

ERRATA. — In ons Nommer van gisteren staat op pag. 2, 1e. kolom, regel 29: *de Tabak betaald in Amsterdam* VEEL MINDER, lees: VEEL MEER.

ADVERTENTIEN.

(3135) Heden overleed na een langdurend lijden, mijn geliefde Echtgenoot HENRICUS FRANCISCUS BRUGMANS, Makelaar ter dezer stede, in den ouderdom van bijna 40 jaren, nalatende drie panden onzer Tienjarige Echtvereeniging, van welke geene het verlies van hunnen zorgvuldigen Vader kunnen beseffen.

AMSTERDAM, 1 Augustus 1853.
De Wed. H. F. BRUGMAN, ERFTEMEIJER.

Men gelieve deze ook als bijzondere kennisgeving aan te nemen.

(3136) Heden overleed na eene genoegelijke Echtvereeniging van 25 jaren en 3 maanden, tot bittere droefheid van mij en mijnen eenigen Zoon, mijne dierbare Echtgenoote Mejufvrouw MARIA SCHOLTEN, in den ouderdom van ruim 62 jaren, na voorzien te zijn geweest van de Heilige Sacramenten der stervenden. Alle die de overledene gekend hebben, zullen beseffen wat wij in haar verliezen.

NIEUWER-AMSTEL, 1 Augustus 1853.
J. MEULMAN.
JOSEPH MEULMAN.

(3130) Gisteren overleed na een smartelijk lijden van acht maanden, onze geachte Vriend, de Zeer Eerwaarde Heer PETRUS BOUDIER, JANSZOON, R. C. P. en Pastoor alhier, na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten der Kerk, in den ouderdom van 68 jaren en circa 10 maanden, diep betreurd door zijne gemeente en vrienden.

PURMERENDE, 3 Augustus 1853.
A. J. FABER.
Mr. J. C. A. FABER,
Executeuren Testamentair.

(3132) Heden overleed tot onze bittere droefheid, aan de gevolgen eener beroerte, onze geliefde Moeder en Behuwdmoeder, Mejufvrouw de Weduwe T. TETTEROO, geboren C. A. VAN GILS, in den ouderdom van ruim 72 jaren, na voorzien te zijn van de H. Sacramenten der stervenden.

OOSTERHOUT, 3 Augustus 1853.
Uit aller naam,
M. VAN DER SANDEN,
R. C. Pastoor te *Breda*.

Het is verblijdend zooveel goede berigten als ik over de **REVALENTA** ontvang; ieder een roemt de genezende eigenschappen van dit Meel en Heeren van aanzien, Geestelijken en zelfs Doctoren bevelen het aan als een heilzaam hulpmiddel voor bijna alle Ziekten. Gelieve mij toch spoedig de ondenstaand genoteerde te zenden, enz.
(3137)
HINDELOPEN, Julij 1853. D. DE JONG.

(3084)

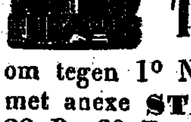

TE HUUR in Noord-Brabant,

om tegen 1° November e. k. te aanvaarden: Een **HUIS** met anexe **STALLING** en **TUIN**, te zamen groot 29 R. 60 E., door de gunstige ligging aan de haven te *Veghel* tot de uitoefening van alle bedrijven bijzonder geschikt.

Te bevragen met *franco* brieven bij de eigenares de Wed. B. W. VAN DER HAGEN te *Veghel*.

Een R. Onderwijzer van den 3e rang, van goede getuigschriften voorzien en thans nog op eene bloeijende school werkzaam, verlangt zoo spoedig mogelijk eene betrekking. Adres met *franco* brieven letter D. aan het Postkantoor te Noordwijk. (3131)

ONDERWIJS.

Tegen September a. s. zal met autorisatie van het E. A. Bestuur van *Breda*, en met goedkeuring van H. H. Curatoren der Latijnsche Scholen te dezer stede, onder directie van den ondergeteekende en medewerking van den WelE. Zeer Gel. Heer Dr. Ths. VERWAYEN, Rector aldaar en Districts Schoolopziener, voornoemde Inrigting eene uitbreiding erlangen.

Men is namelijk voornemens, ondersteund door in de verschillende vakken ervarene mannen, bij de klassieke studie, een zooveel mogelijk *in alle opzigten voldoend onderwijs* te geven, ook in de Moderne Talen, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Wiskunde en verder alles, wat gevorderderd wordt, om jongelieden niet enkel op te leiden tot de *Hooge scholen*, maar insgelijks tot de koninklijke Academie voor Zee- en Landmagt te *Breda*, en die te *Delft*; in de hoop, dat, gelijk het onderwijs in de klassieke talen aan deze scholen zoo gunstig algemeen bekend is, ook deze uitbreiding met het vertrouwen van ouders of voogden zal worden vereerd.

Tot meerdere inlichting, gelieve men zich *franco* te vervoegen tot bovengen. Heer Dr. VERWAIJEN, tot den Heer C. WENNING, voormalig Stads-Kostschoolhouder alhier en tot den ondergeteekende.

BREDA, 1 Aug. 1853.

Dr. H. J. AERNOUTS,
Conrector der Lat. Scholen en Directeur van gezegde Inrigting.

Tevens wordt gevraagd bij voorn. Inrigting, tegen Sept. a. s., een onderwijzer [illegible], in staat om grondig onderwijs te geven in de *Wiskunde*, het *Fransch*, *Nederduitsch* en *Aardrijkskunde*. Brieven *franco* vóór 15 Aug., doch liefst vervoege men zich in persoon bij voorn. onderget. (3134)

(3133) Bij Gebr. VERHOEVEN te 's Bosch, is voorhanden en bij den Uitgever dezes, zoo mede bij hunne gewone Correspondenten verkrijgbaar gesteld:

HET ZEER GELIJKEND PORTRET

VAN

Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid

Mgr. J. Zwijzen,

Aarts-Bisschop van Utrecht etc.

Prijs ƒ 1.75.
op Chineesch Papier » 2.25.

Voor eenigen tijd is bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, uitgegeven:

INLICHTINGEN EN OPMERKINGEN

OVER HET

Adres der Bisschoppelijke Klerezij,

aan Z. M. den KONING aangeboden [illegible] April 1853.

(1. Joann. II: 19.)

Aangeboden aan Katholieken en Protestanten, door een R. C. Pastoor. Prijs . . . . 25 Cents.

Deze Brochure vindt vele lezers; men betreurde het, dat de schrijver zijn naam niet op den titel geplaatst had. Het werkje bleef intusschen bij de Jansenisten niet onopgemerkt. De Heer J. H. DE VRIES, zich noemende R. K. Pastoor bij de oude Bisschoppelijke Klerezij, heeft de Brochure aangevallen op eene niet zeer kiesche wijze, in een artikel in de *Amsterdamsche Courant* van 16 Julij. De Eerw. Schrijver meende dat stuk niet onbeantwoord te mogen laten, aangezien ZEw. in de gelegenheid was, om den Heer DE VRIES, die op hoogen toon zich beroemt in het bezit te zijn van stukken, inhoudende de bewijzen, dat zij (Jansenisten) reeds *onder de oude staatskerk* uitdrukkelijk erkend zijn, uit dezelfde stukken de nietigheid van die erkenning aan te toonen. Zijn Eerw. meende alzoo in het licht te moeten geven:

NIEUWE

INLICHTINGEN EN OPMERKINGEN

OVER DE

ERKENNING

DER

OUD-BISSCHOPPELIJKE KLEREZY

ONDER DE OUDE STAATS KERK

en later, Aangeboden aan Katholieken en Protestanten, door H. J. SONJEE, R. K. Pastoor te Noordwijk, en is heden bij bovengenoemden Uitgever van de pers gekomen. Prijs . . . . ƒ 0.20.

Ook ziet bij bovengenoemden heden het licht:

DE

REVOLUTIONNAIRE MIDDELEN

DER

ANTI-REVOLUTIONNAIRE PARTIJ,

door V. L. V. Prijs . . . . ƒ 0.20.

Te Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever